

Anamarija Marinović
Centar za luzofone i evropske književnosti i kulture
Univerziteta u Lisabonu
Portugalija

PRIKAZ

**Lusija Visente. *Sarita buntovnica želi da postane kosmonaut*, Prevod:
Jelena Žugić. Beograd: Čigoja štampa, 2021. 24 str.**

„Šta ćeš biti kad porasteš?“ Verujem da nema deteta na svetu koje makar jednom nije čulo ovo čuveno pitanje, koje bi mu uputio neko od odraslih: roditelji, vaspitačice, učiteljice, bake i deke ili bilo ko od maminih i tatinih prijatelja, ko bi došao u posetu, i ne znajući o čemu bi razgovarao sa decom, počinje da u njihov svet uvodi ozbiljne teme.

Takođe, verujem da nema deteta na svetu koje se makar jednom i samo kroz igru nije zapitalo na ovu temu. I koje nije bar stotinu puta promenilo mišljenje. Pošto je opšte poznato da „dečija mašta može svašta“, i portugalska autorka prvi u nizu nastavaka, priče o Sariti buntovnici, Lusija Visente (Lúcia Vicente), stavlja pred decu isti zadatak: izbor budućeg zanimanja.

Već sam nadimak sugerise čitaocima da se radi o jednoj neobičnoj i nimalo konvencionalnoj devojčici, koja je svoje glava, ima čvrste stavove, svojim razmišljanjima iznenađuje okolinu, i ne samo da mašta, već i zaista stremlji ka ostvarivanju ciljeva koje je zacrtala.

Za razliku od ostale dece, koja uglavnom ne vole da ih neko pita na ovu temu, glavna junakinja, od samog početka pokazuje svoju kreativnost, maštovitost i jedinstvenost, jer „otkad je škola počela, **Sarita** strpljivo čeka dan kada će govoriti o zanimanjima“ (str. 7). Jedva čeka da se baci na popunjavanje testa školskog psihologa kako bi svima pokazala svoju želju i rešenost da postane ni manje ni više nego – astronaut!

Netipično zanimanja za devojčicu, zar ne? Ili je to samo predrasuda? Do sada su obično dečaci bili ti koji su, osim da postanu fudbaleri, skoro uvek izražavali želju da se vinu u visine i istražuju nepoznate predele kosmosa.

Ali, Sarita nije nikakva muškarača, niti devojčica nezadovoljna sobom i svojim mestom u društvu. Kao i mnoge njene vršnjakinje, isprva je maštala o „tipično ženskoj“ profesiji balerine. Kao i svako dete, logično je da je volela sladoled, pa je i tome imala nameru da se posveti, sve dok se jednog dana, u njenom selu nije Ojagnjila ovca, što joj je dalo ideju da postane pastirica. Počev od prve profesije, koju žele sve devojčice, i koja se uklapa u stereotip o devojčicama kao nežnim, gracioznim i elegantnim, pa do sledećih u nizu, Sarita ispoljava svoje sklonosti: ljubav prema slatkišima, osetljivost prema drugim živim bićima, druželjubivost i detinju radoznalost. Pored sladoleda, kao i svako dete njenog uzrasta, glavna junakinja volela je i šećernu vunu, nezaobilazni deo svakog vašara i raspusta, te je poželela i da je prodaje. No, kasnije je „porasla“, pa je težila ozbiljnijim profesijama poput doktorke ili arheologa. Njena uloga u ovim zanimanjima pomogla bi tome da svet postane bolje mesto za život, pri čemu se vide njena plemenitost i nesebičnost, jer želi da pronađe izgubljene civilizacije ili lek za zastrašujuće bolesti, stavljajući svoja znanja u službu dobrobiti čovečanstva.

Ipak, njena dosadašnja maštanja nisu je dugo držala i želja da svoj životni put usmeri u drugom pravcu počela je da je obuzima onog dana kada je učiteljica na času predavala o planetama i kosmosu. Tada stiče nova saznanja o imenima sazvežđa, moli roditelje da je vode u planetarijum (i ne vodi mnogo računa da li se ta ideja dopada njenom bratu blizancu, koji je umetnička duša, ili starijoj sestri, koja želi da postane novinarka. Iz ovih redova, vidimo da Sarita potiče iz intelektualne porodice, u kojoj roditelji imaju razumevanja za sklonosti svoje dece, podržavaju ih u izborima i ostavljaju im mogućnost da sami otkrivaju svet. Ipak, iako Saritina sestra ostaje kod kuće da čita, a brata više interesuju muzeji i balet, roditelji ipak najviše udovoljavaju Sariti, jer je njena opčinjenost „blistavim galaksijama“, raketama, kometama i Mlečnim putem bila je tolika da joj je retko ko mogao odoleti.

Na zanimljiv i duhovit način, autorka Lusija Visente predstavlja različite karaktere brata i sestre, koji, iako su blizanci, imaju potpuno suprotna interesovanja i stremljenja. Shodno tome, Krištovao bi u planetarijumu često zaspao, pa čak i zahrkao, dok bi Sarita „propadala u zemlju od stida!“ (str. 12) Ipak, oni se ne svađaju, ne prepiru oko roditeljske pažnje, dečaku nije krivo što roditelji uvek udovoljavaju sestri i ispunjavaju njene prohteve, što predstavlja dobar primer bratsko-sestrinskih odnosa. Time ova knjiga predstavlja nešto više od pukog nabranja mogućnosti budućih zanimanja kojima će se deca baviti u životu i ispunjava i vaspitnu, a ne samo zabavnu funkciju.

Ipak, za razliku od porodice, koja ima širok krug znanja i interesovanja, Sarita, kao i svako ozbiljno i dovoljno zrelo dete za svoj uzrast zna da neće svi iz njenog okruženja uvek gledati blagonaklono na njene odluke i izbore. Budući da postoji

uvređeno mišljenje o tome da su astronauti isključivo muškarci, glavna junakinja priče želi da opovrgne tu pretpostavku, da dokaže svim „nevernim Tomama“ da je u pravu, da i devojčica jednog dana može da postane sve što želi, pa i astronaut.

Tada na scenu stupa njeno zajedničko istraživanje o ženama astronautima, NASI i njenim kursevima, dolazak do podatka o broju žena astronauta, kao i o Valentini Terješkovojoj, prvoj i najčuvanijoj ženi kosmonautu.

Saritina ozbiljnost i istrajnost u postizanju cilja proteže se do čitanja naučno-popularne literature, skupljanja informacija, radovanja novim otkrićima i saznanjima, poput onog da su reči „astronaut“ i „kosmonaut“ sinonimi i da je to odraz jezičkog bogatstva.

Ipak, tu su i prva razočaranja na putu osvajanja nove profesije: Kad sazna da je na svetu postojala šezdeset jedna žena koja se bavila istim zanimanjem, njeno oduševljenje kosmosom na prvi pogled splasnulo je, jer ona želi da bude inovativna, a ne da ide već utabanim stazama koje su drugi pre nje otkrili. Međutim, njena znatiželja ne prestaje pred prvom preprekom i ona nastavlja da se obaveštava o ženama u kosmosu, sve dok ne dođe do saznanja da i u Portugalu postoji jedna žena koja je uspešna u Nasi. Tada njenoj sreći nema kraja i to je podsticaj i dokaz da je ostvarenje svakog sna moguće ukoliko se u njega uloži dovoljno truda, znanja, vremena, volje i ljubavi.

Nestrpljiva, kreativna, svojeeglava, puna znanja i detinje radoznalosti, Sarita nije samo odlična učenica koja voli školu, već je i dete koje zna šta hoće i spremno je da brani svoje stavove i da ih potkrepi argumentima i da bude uporna, uprkos mogućem nerazumevanju i osudi od strane okoline,

I dok njeni vršnjaci daju odgovore tipične za svoj uzrast i pol, često u skladu sa trendovima koje im nameću televizija i društvene mreže (mehaničar, balerina, glumac, jutjuberka), Sarita se drži svoje neobične ideje, da bude svoja, originalna i neponovljiva. Ne toliko da bi se razlikovala od drugih po svaku cenu, ili da bi se pravila da je pametnija od vršnjaka, već zato što to istinski želi i radi na ostvarivanju tog, nimalo lakog cilja.

I, dok njeni drugari popunjavaju test tek da bi ispunili još jednu školsku obavezu, iako puni radosti, Saritu obuzima trema da li će dobro odgovoriti na pitanja koja bi procenila njene sposobnosti da jednog dana zaista poleti u kosmos.

Školski psiholog izražava pohvalno mišljenje o Saritinom stavu sledećim rečima: **„Jako zanimljivo, Sarita. Bila sam iznenađena tvojim izborom zanimanja, ali vrlo dobro si uradila test. Ako je budeš mnogo trudila i učila, mislim da ćeš jednog dana moći da budeš astronaut.“** (str. 20)

Ni ovde, Sarita ne odustaje od jedne veoma izražene crte svoje ličnosti, a to je upornost da sve bude po njenom, izražena i u britkom jeziku, koji joj pomažu da zaključi priču konačnim odgovorom „**Kosmonaut**“ (*idem*).

I dok se celo odeljenje smeje njenoj duhovitosti i raduje zbog nove naučene „svemirske“ reči, čitalac ostaje čvrsto uveren da će Sarita, kad poraste, zaista sesti u raketu i vinuti se put zvezda, nalik Valentini Terješkovoj i drugim slavnim ženama kosmonautima.

Ovaj biser savremene portugalske književnosti za decu na nenametljiv, zabavan i duhovit način postavlja pitanja ne samo odrastanja i izbora budućeg zanimanja, već i stereotipa koje društvo nameće dečacima i devojkama o ulogama koje su poželjne za njih. Autorka smatra da je prilikom otkrivanja sklonosti i talenata važna i podrška porodice, koja je dužna da detetu pomogne da otkrije nove vidike, da ukaže na moguće nedostatke budućeg zanimanja, ali i da ne osuđuje, ne ismeva dete i ne nameće mu sopstvene neostvarene želje, kao što je to slučaj sa Saritinim roditeljima, bratom i sestrom.

Ipak, da odluka okoline na izbor nečijeg zanimanja nije i ne sme da bude presudna, u smislu osporavanja, kritike, ismevanja ili zloradih opaski, pokazuju i sama glavna junakinja, ali i školski psiholog, koja je u toj nameri ohrabruje.

Autorka je Saritu stavila u dobroćudno i blagonaklono okruženje u kome se niko od drugara ne iščuđava njenoj želji, ne razrogači oči kada ona izgovori reč „astronaut“, niko joj se ne ruga, niko je ne pita šta će joj to, i niko joj ne „čita bukvicu“ o tome da se radi o profesiji za dečake, a ne za devojčice.

Iako to možda ne bi bio odraz realnosti u savremenoj portugalskoj školi, ovakvim stavom, autorka želi da naglasi da bi škola trebalo da bude mesto drugarstva, dijaloga, otvorenog uma i znatiželje, a ne zajedljivosti, prekora, ismevanja i zlobe.

Namenjena deci mlađeg školskog uzrasta (od prvog do četvrtog razreda osnovne škole), uz duhovit i zabavan tekst Lusije Visente i briljantne i dopadljive ilustracije Katje Vidinjaš (Cátia Vidinhas), ova priča podstiče dečiju maštu i kreativnost, uči ih da je traganje za budućim zanimanjem deo procesa odrastanja i samospoznaje, kao i da je donošenje odluka i preuzimanje odgovornosti u životu veoma važno. Vrednosti kojima *Sarita buntovnica* podučava decu jesu dobri porodični odnosi puni ljubavi i razumevanja, želja za učenjem, znanjem, napredovanjem, upornost, rad i trud u cilju ostvarenja snova, kao i pobijanje predrasuda i rušenje tabua vezanih za unapred određene uloge u društvu.

Zanimljivo, lako čitljivo i na prvi pogled dopadljivo štivo, podstaći će i decu i roditelje na razmišljanje o životnom putu i preprekama na koje se može naići prilikom izbora zanimanja, ali će ih i nasmejati i odobrovoljiti, i nadasve dokazati im da ne postoje nemoguće i bezizlazne situacije, kao i da nije dovoljno samo maštati, već je nužno uložiti i trud, i volju i znanje i vreme i mišljenje kako bi se došlo do željenog cilja.

Na prvi pogled tipična devojčica, sa riđom kosom, kikicama i mašnicama, u bluzi na tufnice, Sarita je odlučna, nezavisna, pomalo tvrdoglava, ali pre svega pametna i radoznala, ima jasan cilj, stremi ka njemu ne vređajući nikoga, radi na sebi i širi oko sebe

optimizam i neodoljivu želju čitalaca da se poistovete sa njom i podrže je, istovremeno verujući u svoje snove i ostvarujući ih na svoj način.

Ovu knjigu vredi pročitati jer je napisana lepim i jednostavnim jezikom, biranim rečima, jer govori o ozbiljnim temama na deci dostupan i razumljiv način, a i prevedena je tako da bude dopadljiva najmlađoj čitalačkoj publici.

Sa prevodilačke tačke gledišta, valja napomenuti da je prevod precizan, da se lako čita i da vodi računa o rodno osetljivom jeziku u reči „psihološkinja“, što je sada aktuelno i odgovara ideji da devojčice mogu da postanu sve što žele. Sa druge strane, možda jedina zamerka prevodu jeste odabir reči „svemirska“ nakon reči „Kosmonaut“. Možda bi bolje zvučalo da su deca naučila novu, tako „kosmičku“ reč, jer bi se onda taj izraz više slagao sa rečju „kosmonaut“, a i bilo bi preciznije rešenje, jer u originalu stoji „uma palavra tão cósmica“.

I recenzija književne kritičarke Marije Žoao Vijegaš (*Maria João Viegas*) doprinosi ozbiljnosti knjige i govori u prilog činjenici da priče za decu nisu i ne treba da budu samo šarene i lagane, već da ih mogu i nadahnuti, nasmejati, ohrabriti, ali i nagnati na razmišljanje o „temama za odrasle“ kao što je životni poziv.

Anamarija Marinović

Centar za luzofone i evropske književnosti i kulture

Univerzitet u Lisabonu

aninhalisboa1405@gmail.com

